



woensdag 25 september 2002

## “Naar school zonder auto”

in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest

# Handleiding

een uitgave van Bral en Inter-Environnement Bruxelles  
in het kader van de Week van Vervoering  
met de steun van  
de Minister van Verkeer en Openbare Werken en  
de Staatssecretaris voor Mobiliteit  
van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest

## Inleiding

---

### *een autoluwe schooldag*

Dagelijks zijn in ons land bijna 40 kinderen betrokken bij een verkeersongeval. Aan de schoolpoort wordt de verkeersdrukte (of de verkeerschaos?) elke dag groter. 63 % van de basisschoolkinderen wordt met de auto naar school gebracht. En dat terwijl meer dan 70 % van de Brusselse kleuters en leerlingen op minder dan 5 km van de school woont. Het moet ook *anders kunnen...*

Om het eens *anders* te *proberen*, organiseert het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest op woensdag 25 september een dag "naar school zonder auto". De 700 Brusselse scholen zijn opgeroepen. Jouw school doet alvast mee. Proficiat en succes ermee !!!

### *de Week van Vervoering*

Het wordt een traditie. Elk jaar, naar aanleiding van 22 september, de Europese dag "zonder auto mobiel in de stad", organiseert het Gewest een "Week van Vervoering". Deze week is een gelegenheid om initiatieven op vlak van duurzame mobiliteit onder de aandacht te brengen en om maatregelen uit te testen. Een unieke kans om de verplaatsingen van en naar school eens zonder auto te laten gebeuren !

### *deze handleiding*

Aan de hand van deze Gids kan je als schooldirectie, leerkracht of ouder aan de slag om de autoluwe schooldag voor te bereiden.

De inhoud:

1. Naar school zonder auto, stap voor stap .....3  
*welke stappen te ondernemen bij de voorbereiding*
2. Zonder auto, hoe dan wel ? .....11  
*een overzicht van de alternatieven*
3. Zonder auto, maar wel plezant .....14  
*suggesties voor activiteiten en extraatjes de dag zelf*
4. Weetjes .....16  
*artikeltjes en weetjes die kunnen gebruikt worden voor de schoolkrant e.d.*
5. Alle dagen zonder auto, werken aan een schoolvervoerplan .....18  
*wat? hoe eraan beginnen? tips en contacten*
6. Interessante leermiddelen en nuttige publicaties .....19  
*een overzicht van wat er beschikbaar is*
7. Nuttige adressen .....21  
*want je staat er niet alleen voor...*

## 1. Stap voor stap

---

### *eerste stap: werkgroep samenstellen*

De voorbereiding wordt best getrokken door een speciaal daarvoor opgericht werkgroepje.

Bespreek het initiatief op de personeelsvergadering, in het oudercomité of op de participatieraad. Vorm met de geïnteresseerden een werkgroep die een paar keer samenkomt om te bespreken hoe jullie 25 september er zal uitzien, welke contacten dienen gelegd te worden en hoe de taken verdeeld worden.

Door zowel het personeel als de ouders erbij te betrekken, en waarom niet de leerlingen vanaf de 5<sup>de</sup> klas, creëer je een groter draagvlak en zal de informatie vlotter doorstromen.

### *tweede stap: iedereen informeren*

Je kan er niet vroeg genoeg mee beginnen. Goede informatie is het fundament voor sensibilisatie en deelname. En het spreekt vanzelf dat tijdens deze stap zich nieuwe gegadigden kunnen manifesteren om mee te draaien in de werkgroep.

Informeren kan op diverse manieren:

- een brief voor de ouders,
- een artikel in de schoolkrant,
- affiches aan de schoolpoort,
- een muurkrant (bijv. door de leerlingen gemaakt),
- een voorstelling van het initiatief op de ouderavond,
- een speciale infoavond over het thema.

### *derde stap: de alternatieven*

Niet met de auto naar school, hoe dan wel? Dit is één van de eerste en belangrijkste vragen die de werkgroep zich moet stellen. Want, om op 25 september het aantal autokilometers naar je school drastisch te kunnen beperken, zullen de leerlingen en leerkrachten een alternatief moeten aangeboden krijgen.

Te voet, met de fiets, met bus of tram? Veel hangt af van de ligging van de school, de woonplaats van de kinderen, hun leeftijd, de beschikbaarheid van de ouders, het aanbod aan openbaar vervoer.

Voor kinderen die zich nog niet zelfstandig in het stadsverkeer kunnen verplaatsen, grosso modo de basisschoolkinderen, kan je stellen dat ouders 's morgens en na schooltijd een kwartier tot 24 minuten hebben om hun kinderen van en naar school te begeleiden. Als we de tijd als norm nemen, kunnen we binnen een kwartier 750 m

tot 1 km stappen, en 3 à 4 km fietsen. Met de school als middelpunt kan je drie cirkels tekenen:

De voetganger-cirkel: deze cirkel heeft een straal van 750 meter. Elk kind dat binnen deze cirkel woont, komt in aanmerking om te voet naar school te stappen.

De fiets-cirkel: Deze cirkel heeft een straal van 3 km. Elk kind dat binnen deze cirkel woont, komt in aanmerking om naar school te fietsen.

De auto/bus-cirkel: Wie buiten de fietscirkel woont, komt in aanmerking voor een verplaatsing met het openbaar vervoer of de auto.

Om de juiste alternatieven te kunnen kiezen, moet je een goed zicht hebben op de woonplaats en huidige verplaatsingswijzen van leerlingen en leerkrachten. In kleinere scholen is dat vaak geen probleem. Voor grotere scholen zijn er 2 mogelijkheden om hierop zicht te krijgen.

1. Indien het snel moet gaan, dan kan dit via de leerkrachten in de klas gebeuren. Laat ze in elke klas een paar vragen stellen: wie komt te voet naar school, wie met de fiets, wie met de wagen (alleen of samen met anderen?), wie met het openbaar vervoer?... Even tellen hoeveel leerlingen hun hand opsteken en je hebt voldoende cijfermateriaal om aan de slag te gaan.
2. Meer en grondiger inzicht verkrijgt je met een verkeersenquête (zie blz 7).

Als je het mobiliteitsprofiel van de schoolbevolking kent, kan je beginnen keuzes maken. Enkele voorbeelden:

- 25 kinderen die op minder dan 1 km wonen, worden met de auto gebracht. Die zouden te voet moeten komen.
- Slechts 5 kinderen komen met de fiets, terwijl het merendeel op fietsafstand woont. We moeten het fietsen stimuleren.
- Er zijn 40 ouders die samen 60 kinderen met de auto brengen. Het aantal auto's moet kunnen gehalveerd worden via een carpoolproject.
- Het merendeel van de kinderen komt te voet en moet de drukke steenweg oversteken. Als we nu eens de gemeente contacteren voor een veiligere oversteekplaats?

Hoe de alternatieven ontwikkelen? Dat wordt in hoofdstuk 2 op blz. 11 voorgesteld.

#### *vierde stap: contacteren van mogelijke partners*

Je project heeft des te meer kans op succes wanneer je samenwerkt met anderen die met dezelfde verkeersproblematiek worden geconfronteerd.

#### een andere school in de buurt

Laat de directie en het oudercomité weten dat je deelneemt aan de autoluwe schooldag en welke initiatieven er op stapel worden gezet; wie weet sluiten ze wel aan. Voor de Franstalige scholen is deze brochure ook in het Frans verkrijgbaar, zie *Nuttige adressen blz. 22: Inter-Environnement Bruxelles*.

#### een plaatselijk wijkcomité of handelaarsvereniging

Stel je project voor aan omwonenden en plaatselijke verenigingen. Zij kennen dezelfde verkeersproblemen. Welke oplossingen zien zij?

Misschien is er interesse voor samenwerking: omwonenden die affiches op hun raam hangen en meteen alle passanten uitnodigen om deel te nemen, handelaars die hun klanten erop wijzen die dag (en liefst ook later) extra voorzichtig te zijn (en liefst de auto verder te parkeren of thuis te laten).

Daarnaast zijn er vanzelfsprekend de partners die iets te bieden hebben (zie *Nuttige adressen blz. 22*):

#### de gemeente

Het is in elk geval nuttig je initiatief via een briefje kenbaar te maken aan het College van Burgemeester en Schepenen. Zijn er problemen inzake verkeersveiligheid die kunnen opgelost worden via een betere straatinrichting, een beveiligde oversteekplaats of andere maatregelen, dan moet de gemeente worden ingeschakeld. Of het Gewest indien het om een gewestelijke weg gaat.

Het "Werkboek Mobiliteit Her-zien", uitgegeven door Bral, is een praktisch hulpmiddel bij het tot stand brengen van een dialoog met de gemeentelijke overheid (zie *Nuttige publicaties blz. 22*).

Als de problemen zeer groot blijken, kan een structurele aanpak nodig zijn, een schoolvervoerplan. Op blz. 19 vind je een inleiding hierop. Hou er rekening mee: als de beleidsverantwoordelijken merken dat er in de school inspanningen worden gedaan om de verkeerschaos te verminderen, zullen die al sneller geneigd zijn om tegemoet te komen aan de vragen van de school.

#### de openbaar vervoersmaatschappij

Moet de bushalte worden verlegd zodat de leerlingen de drukke weg niet hoeven over te steken? Of past de dienstregeling niet op woensdagmiddag: te weinig voertuigen voor de massa leerlingen die om 12 uur naar huis willen? Of stellen zich andere problemen? De vervoersmaatschappijen zijn bereid om met "grote klanten" te overleggen en oplossingen te zoeken. Niet vergeten: in Brussel zijn 3 maatschappijen actief (zie *Nuttige adressen blz. 22*).

#### Pro Velo

Deze organisatie is actief inzake fietseducatie en fietspooling. Bij hen kan je terecht om de leerlingen vertrouwd te maken met het fietsen, met de klas op fietstocht te gaan en om poolings op te starten. In hoofdstuk 3, blz. 15 en 16 wordt verder toegelicht waarvoor je bij Pro Velo terecht kan. Neem snel contact zodat afspraken kunnen worden gemaakt (zie *Nuttige adressen blz. 22*).

#### *vijfde stap: contacteren van mogelijke betrokkenen*

Denk even na. Zijn er op een woensdag andere verplaatsingen van en naar de school dan de gewone woon-schoolverplaatsingen? Leveringen of zwemlessen of

inspecteurbezoek? Vergeet niet de betrokkenen vooraf te contacteren en eventueel een alternatief te bespreken. De logopediste komt deze keer met de tram. De 6<sup>de</sup> klas bezoekt de bibliotheek per fiets. De melkboer levert zijn producten langs de zij-ingang.

#### *volgende stappen: het thema "mobiliteit" inleiden*

Om de autoluwe schooldag tot een succes te maken, moet er goed geïnvesteerd worden in sensibilisatie vooraf. Hier volgen enkele voorstellen van activiteiten die kunnen bijdragen tot het succes.

#### deelname aan Dring Dring

Het wordt stilaan een traditie om het Brusselse fietsseizoen omstreeks half mei in te leiden met een "stap-op-de-fiets"-evenement.

Op woensdag 15 mei vindt in de voormiddag een actie "Met de fiets naar school" plaats.

Brussel zal het horen rinkelen. Duizenden leerlingen van het 5e en 6e leerjaar tonen wat een geleide fietstocht in kleine groepjes inhoudt. Hiervoor krijgen de begeleidende leerkrachten een basisvorming verzorgd door Pro Velo (zie *Nuttige adressen blz. 22*).

Op 1 van de 10 circuits ontdekken ze de bezienswaardigheden van hun gemeente en de naburige gemeenten. De politie helpt de groepjes op sommige drukke kruispunten een handje. Vorig jaar namen 3500 leerlingen deel. Waarom dit jaar niet nog meer?

#### een actie rond verkeerd parkeren

Wordt er aan de schoolpoort hopeloos verkeerd – en dus gevaarlijk – geparkeerd door haastige ouders? Probeer het eens met een ludieke actie.

Laat de leerlingen van een of meer klassen rode en groene kaartjes uitdelen aan de chauffeurs. Op de groene staat: "Blij dat je veilig parkeert", op de rode: "We hebben niet graag dat je verkeerd parkeert". Gegarandeerd dat een volgende keer twee maal wordt nagedacht vooraleer de auto klakkeloos op oversteekplaats, trottoir of een andere verboden parkeerzone wordt achtergelaten.

Misschien is het aanbod aan parkeerplaatsen zo beperkt in de buurt van de schoolpoort, dat er moet gedacht worden aan een "kiss & ride"-zone (zie *blz. 13*).

#### een verkeersenquête

De bedoeling van een verkeersenquête onder de leerlingen (en voor jongere kinderen ook de ouders) is in de eerste plaats om zicht te krijgen op hoe de leerlingen en het personeel zich van en naar school verplaatsen. Maar een enquête kan ook verder gaan.

Je kan polsen naar de bereidheid van leerlingen en ouders om – indien ze met de auto komen – hun verplaatsingsgedrag van en naar school te veranderen.

Je kan de knelpunten op de route van thuis naar school leren kennen, zodat die kunnen voorgelegd worden aan de bevoegde overheid.

Enkele tips:

- Voeg bij de enquête een kaart waar de leerlingen en ouders hun route en eventueel gevaarlijke plekken kunnen op aanduiden.
- Zijn er veel anderstalige ouders voor wie een Nederlandstalige vragenlijst een onbegrijpelijke barrière vormt, verspreid dan een tweetalig enquêteformulier.
- Bespreek de enquête met de leerlingen in de klas en vul ze samen in, bijv. tijdens de les verkeerseducatie. Geef ook een exemplaar mee dat de ouders thuis kunnen invullen, liefst samen met hun kind(eren). Voor vele ouders zal het leerrijk zijn te ontdekken dat hun kroost andere situaties gevaarlijk vindt dan volwassenen.
- Bespreek achteraf de resultaten van de enquête met de leerlingen en verspreid ze onder de ouders.

Hierbij ter inspiratie een voorbeeld van vragenformulier (ook beschikbaar op [www.bralvzw.be/vervoering](http://www.bralvzw.be/vervoering), in het Frans op [www.ieb.be/smob](http://www.ieb.be/smob)).

**ENQUETE**  
**de weg van en naar school**

Mijn naam is .....

Ik woon in de ..... straat, nummer .....

in de gemeente .....

Ik zit in het ..... leerjaar.

**Vervoermiddelen**

Ik kom meestal naar school :

te voet  met de fiets  met de wagen  met de schoolbus  met het openbaar vervoer  
en ik word daarbij  begeleid  niet begeleid

Na schooltijd keer ik meestal terug naar huis :

te voet  met de fiets  met de wagen  met de schoolbus  met het openbaar vervoer  
en ik word daarbij  begeleid  niet begeleid

In sommige gevallen ( regenweer  te lang geslapen  andere reden:.....)

verplaats ik mij op volgende wijze :

te voet  met de fiets  met de wagen  met de schoolbus  met het openbaar vervoer

**Gevolgde route**

Teken op bijgaand stratenplan de weg die je meestal volgt tussen school en huis.

Waarom kies je deze route?

de kortste  de veiligste  de enige  de gemakkelijkste  
 er zijn verkeerslichten  samen met vriend(inn)en  andere reden: .....

**Knelpunten**

Welke plaatsen (bijv. kruispunten, straten of gedeelten van straten) of verkeersomstandigheden op  
jouw route vind je verkeersonveilig? Noem deze plaatsen en duid ze met het nummer zo precies mogelijk aan  
op de kaart.

- (1) .....
- (2) .....
- (3) .....
- (4) .....
- (5) .....

Waarom vind je deze plaatsen gevaarlijk? Hieronder vind je een paar mogelijke antwoorden. Kruis je  
gekozen reden aan en noteer erachter het nummer van de gevaarlijke plek.

Hoge snelheid : ...  Te veel verkeersdruk : ...  Te veel geparkeerde auto's : ...  
 Moeilijke oversteek : ...  Geen verkeerslichten : ...  Te brede straat : ...  
 Slecht zicht, of onoverzichtelijke situatie : ...  Auto's rijden door rood licht : ...  
 Andere : .....

**Bereikbaarheid**

Beantwoord de vraag/vragen die bij jouw vervoermiddel(en) hoort/horen.

Welke voetgangersverbindingen ontbreken of zijn te onveilig om de school te voet te kunnen  
bereiken? .....

Welke fietsverbindingen ontbreken of zijn te onveilig om de school met de fiets te kunnen bereiken?  
.....

Welke openbaar vervoer verbindingen ontbreken of zijn te moeilijk/omslachtig om de school met  
trein, tram, metro of bus te kunnen bereiken? .....

**Comfort**

Waar ondervind je als voetganger, fietser, openbaar vervoer gebruiker of automobilist  
comfortproblemen? .....

**Wijziging verkeersgedrag**

Ben je bereid, eventueel onder bepaalde voorwaarden, je huidige verplaatsingsmiddel te vervangen  
door een ander?

- ja, ik ben bereid om *te voet* naar school te gaan.  
 op voorwaarde dat er begeleide rangen worden georganiseerd  
 op voorwaarde dat: .....
- neen, ik wil niet te voet naar school want .....
- ja, ik ben bereid om naar school te *fietsen*.  
 op voorwaarde dat er fietspooling wordt georganiseerd  
 op voorwaarde dat: .....
- neen, ik wil niet naar school fietsen want .....
- ja, ik ben bereid met het *openbaar vervoer* te komen.  
 op voorwaarde dat het openbaar vervoeraanbod verbetert, namelijk .....
- op voorwaarde dat: .....
- ja, ik ben bereid tot *carpooling*.  
 op voorwaarde dat het georganiseerd wordt.  
 op voorwaarde dat: .....
- neen, want .....
- ja, ik ben bereid tot het gebruik van een *"kiss & ride"-parking* als die aangelegd wordt.  
Heeft u een voorstel? .....
- neen, ik wil de auto niet elders parkeren want .....

**Medewerking**

Ben je bereid om je medewerking te verlenen aan

- het organiseren van begeleide rijen door een paar dagen per week een rij te begeleiden?  
 het organiseren van fietspoolen door een paar dagen per week een fietspoolgroepje te begeleiden?  
 het organiseren van carpools door een paar dagen per week carpool-chauffeur te zijn?

Gelieve het ingevulde formulier tegen (datum) terug te bezorgen.  
Met vriendelijke dank voor de medewerking!

### *laatste stap : werken aan de zichtbaarheid*

Goede zichtbaarheid is het begin van veiligheid. De zichtbaarheid moet op verschillende niveaus verzorgd worden.

#### *1° de deelnemers aan de actie "Naar school zonder auto",*

De fietspoolers en rijen leerlingen moeten goed zichtbaar zijn. Fluo-vestjes en vlaggetjes op de bagagedragers kunnen hierbij helpen. De Staatssecretaris voor Mobiliteit van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest stelt een aantal fietshelmen en veiligheidshesjes ter beschikking (info: mevr. Chr. Léonard, tel 02 517 12 84).

#### *2° de actie zelf*

Wacht niet tot 25 september om spandoeken, affiches en andere kleurrijke aandachttrekkers rond de school op te stellen. Dergelijke actie kondig je best enkele weken van tevoren aan zodat buurtbewoners en voorbijgangers er regelmatig aan herinnerd worden. Een gewaarschuwd automobilist zal zijn route misschien aanpassen.

#### *3° de school*

Niet alleen tijdens deze actie moet de school duidelijk aanwezig zijn in het straatbeeld. Evalueer de zichtbaarheid van de school eens. Valt de schoolingang voldoende op? En verder, zijn de kinderen die de school verlaten, voldoende zichtbaar voor de andere verkeersdeelnemers? Zitten ze niet verstopt achter geparkeerde auto's? Kortom, is de onmiddellijke omgeving van de schoolpoort voldoende verkeersveilig?

Deze actie zou een aanleiding kunnen zijn om een aantal voorstellen voor verbetering op papier te zetten en over te maken aan de bevoegde overheid (zie *Nuttige adressen blz. 22*).

## 2. Zonder auto, maar hoe dan wel ?

### De alternatieven

De alternatieven voor het individuele autogebruik zijn gekend: te voet gaan, fietsen, stappen, bus, tram, metro of trein, carpoolen... Een "kiss & ride"-zone kan ook een (deel van) oplossing zijn voor de verkeerschaos aan de schoolpoort.

Omdat je kinderen jonger dan 10 à 14 jaar moeilijk alleen en onvoorbereid los kan laten op het stadsverkeer, zijn de "pools" ontstaan. Carpoolen kennen we. Samen met de auto rijden is goedkoper, gezelliger en milieuvriendelijker. Dat kunnen we dus ook organiseren voor de verplaatsingen van de kinderen naar school. "Schoolpools" kan echter ook zonder auto: in groepjes en onder begeleiding naar school stappen, fietsen of met het openbaar vervoer gaan.

- begeleide rijen of voetpooling

De begeleide rijen zijn niet nieuw. In Groot-Brittannië zijn ze onder de naam "walking bus" nieuw leven ingeblazen. Kinderen gaan in groep te voet naar school onder begeleiding van een volwassene. Een begeleide rij kan de kinderen voorbij een gevaarlijk kruispunt leiden, tot een auto-instapplaats buiten de schoolomgeving (zie "kiss & ride"), tot een knooppunt van openbaar vervoer, tot de woonwijk, of zelfs tot thuis.

- fietspooling

In Vlaanderen komt na enkele succesvolle experimenten het fietspoolen in veel gemeenten goed van de grond. Zo goed dat er ook in Brussel voorzichtige initiatieven zijn. Kinderen fietsen in kleine groepjes van 4 à 5 onder begeleiding van een volwassene naar school. Door zich in groep te verplaatsen, vallen ze meer op en zijn ze veiliger. Fluo-vestjes geven het groepje een officieel karakter en herkenbaarheid. De kinderen kweken fietsvaardigheden en verkeerservaring.

### "schoolpools" stap voor stap

Eigenlijk is het eenvoudig, veel uitleg behoeven de "pools" niet. De moeilijkste opdracht is het vertrouwen van de ouders winnen. Een goede organisatie is dus essentieel.

1. Zoek de nodige begeleiders. Dit kan met een gerichte enquête (zie *Verkeersenquête blz. 7*), een vergadering of persoonlijk contact, een bericht in de schoolkrant. Traditioneel gebeurt de begeleiding door een leerkracht of personeelslid. Maar er kunnen ook vrijwilligers worden aangezocht, een ouder, buurtbewoner of jonggepensioneerde. Een beurtrol kan de taak verlichten, bijv. iemand voor 's morgens, iemand voor om 16u; of 5 personen die elk een dag op zich nemen; of een aantal personen die elk om beurt een week voor de begeleiding zorgen...

2. Zoek geïnteresseerde leerlingen voor de begeleide rijen, fietspooling of carpooling. Dit kan ook via een enquête of in de klas.  
Hou de groepjes hanteerbaar, liefst leeftijdgenoten uit dezelfde wijk.
3. Koppel de begeleiders aan de groepjes geïnteresseerde leerlingen.
4. Duid een verantwoordelijke aan voor poolproject, een persoon die de afspraken op papier zet, de "boekhouding" bijhoudt (wie begeleidt welk groepje, welke leerlingen stappen/fietsen mee...), kortom een persoon die de draaischijf van alle deelnemers is.
5. Maak concrete afspraken over de begeleiding: wie begeleidt wie en wanneer, wat als de begeleider of een leerling ziek is...
6. Verken met begeleiders, ouders en leerlingen vooraf de route, waarbij aandacht wordt besteed aan de gevaarlijke punten, het gedrag onderweg, de "opstapplaatsen", de inbreng van de begeleider.
7. Maak concrete afspraken over de te volgen weg, waar komen we samen, waar pikken we iemand op, wanneer vertrekken we, hoelang wachten we...
8. Duid voor elk groepje een verantwoordelijke aan.
9. Maak de begeleide rij herkenbaar met fluo-vestjes of armbandjes, petjes of stickers op boekentas. Fietspoolers dragen een helm en vallen met een vlaggetje nog meer op.
10. Denk je dat het niet de moeite loont om met maar 1 groepje te kunnen beginnen. Toch doen! Dat kan snel uitgroeien tot meer groepjes. Nuttig in dit verband is een prikbord waar alle "pool-groepjes" (met deelnemers, route, vertrekuren) worden uitgehangen. Nieuwe kandidaten kunnen dus gemakkelijk aansluiten. Ook vragen naar begeleiders of mede-poolers kunnen daar worden uitgehangen.

Kortom, duidelijke afspraken zijn onontbeerlijk. Daarom heeft het deelnemen aan een "pool" ook een belangrijk educatief karakter: kinderen leren afspraken maken en zich houden aan "morele verplichtingen".

#### "kiss & ride"-parking

Niet alle leerlingen kunnen zonder auto naar school. Het kan wenselijk zijn dat er een speciale parkeerzone wordt aangeduid waar de kinderen kunnen afgezet en opgehaald worden. Ook voor de carpoolers. "Kiss & ride" wil zeggen: afscheid-nemen-en-weer-weg-wezen. Het parkeren is hier per definitie van zeer korte duur. Veel plaatsen zijn daarom niet nodig. Ze dienen wel goed gelegen zijn, dit wil zeggen via een veilige, niet te lange voetgangersroute verbonden met de school.

#### verzekering en aansprakelijkheid

Dit mag geen struikelblok worden. Er zijn diverse mogelijkheden:

- *objectieve aansprakelijkheid*  
In een ongeval tussen een gemotoriseerd voertuig en een "zwakke" weggebruiker, namelijk een voetganger of fietser, wordt deze laatste steeds vergoed. Tussen 2 zwakke weggebruikers kan je de gezinspolis aanspreken. Leden van de Fietsersbond krijgen automatisch een rechtsbijstandsverzekering. Deze verzekering is geldig voor bijna alle conflicten die kunnen ontstaan bij het gebruik van de fiets. In de meeste familiale polissen is er ook rechtsbijstand voorzien, maar deze is meestal minder uitgebreid.
- *schoolverzekering*  
De leerlingen zijn verzekerd op hun weg van en naar de school. Controleer voor alle veiligheid de schoolpolis.
- *burgerlijke aansprakelijkheid van de begeleider*  
De begeleider is verzekerd via de gezinspolis of via een aanvullende schoolverzekering. Deze laatste kan door de school afgesloten worden voor bijvoorbeeld zwemmama's, uitstapbegeleiders en ook poolbegeleiders.
- *burgerlijke aansprakelijkheid van de bestuurder*  
Bij auto-ongevallen geldt de verplichte verzekering van de chauffeur. Deze dekt alle kosten van alle inzittenden.



### 3. Zonder auto, maar wel plezant

Maak van de dag "naar school zonder auto" een speciale schooldag, een dag waarover nog lang wordt nagepraat, een dag die zin geeft om eens meer op de fiets te springen, of altijd samen naar school te wandelen.

Belangrijk is dat de autoluwe dag positief benaderd wordt, niet als een vrijheidsberoving maar een gelegenheid om nieuwe dingen te ontdekken.

#### *animatie aan de schoolpoort*

Spandoeken en kleurige panelen, vlaggen en wimpels kunnen de aandacht vestigen op de actie op school. Maar het mag best een ludiek, zelfs feestelijk tintje krijgen: een croissant en chocomelk, een vleugje muziek, een clown of "agent"... laat de creativiteit maar werken.

#### *extraatje voor de fietsers*

Misschien zijn er wel veel leerlingen die een grote inspanning hebben gedaan om naar school te fietsen. Vind je ook niet dat zij een beloning verdienen, een klein gadget, een "felle fietser"-badje, een drinkyoghurt of chocoladekoek. Wie weet is er een lokale handelaar geïnteresseerd om cadeautjes ter beschikking te stellen.

#### *behendigheidsparcours op de speelplaats*

Spoor alle leerlingen aan om hun fiets mee te brengen. Het is de gelegenheid om de fietsvaardigheid eens te testen. Uiteraard zijn er de verkeersparken en heeft de plaatselijke verkeerspolitie vaak een oefenparcours. Meestal geven deze echter een vertekend beeld van de werkelijkheid, zodat leerlingen in de war kunnen geraken als ze later in moeilijkere omstandigheden moeten fietsen. Wij verkiezen dus de straat als oefenterrein (zie *verkeerswandelingen blz. 16*).

Doch een behendigheidsparcours op de speelplaats kan jongere kinderen en kleuters helpen bij het onder de knie krijgen van bepaalde behendigheden. Wat vetkrijt, enkele obstakels en een portie verbeelding volstaan om een circuit uit te tekenen.

De elementen die in de oefening zeker moeten voorkomen, zijn:

- vertrek en stilstand vanop het zadel,
- fietsen door een lange smalle doorgang,
- versnellen en vertragen,
- slalommen tussen kort na elkaar opgestelde obstakels,
- achterom kijken op signaal en een teken kunnen waarnemen zonder te stoppen of af te wijken van het traject,
- naar links en rechts afslaan met gestrekte arm,
- stoppen op signaal.

Pro Velo heeft concrete oefeningen ter beschikking (zie *Nuttige adressen blz. 22*).

#### *fietsatelier en fietscontrole*

Is je fiets helemaal in orde? Werken de 2 remmen? Zijn de banden voldoende opgepompt? Staat het zadel op de juiste hoogte? Zijn alle wettelijk vereiste reflectoren aanwezig?

Dit is een ideaal project voor scholen met een technische afdeling: organiseer een controle en atelier waar kleine herstellingen kunnen worden uitgevoerd.

Andere scholen kunnen bijvoorbeeld samenwerken met een fietshandelaar uit de buurt of met Cyclo (zie *Nuttige adressen blz. 22*). Misschien is een leerkracht of een ouder voldoende handig en beschikbaar.

Onmisbaar hulpmiddel in dit verband is de "fietscontrolesteekkaart" van Pro Velo (zie *Nuttige adressen blz. 22*).

#### *demonstratie EHBO*

Wanneer je de klemtoon op het veiligheidsaspect wilt leggen, is een inleiding op de Eerste Hulp bij Ongevallen een geschikte manier om de theorie aan de praktijk te koppelen. Bij het Rode Kruis kan je terecht voor een lespakket.

Voor de 6-9 jarigen is er "*Kinderhandjes en verbandjes*", waarbij de kinderen gedurende 2 uur op een speelse manier kennis maken met eerste hulp. Ook voor kinderen tussen 10 en 12 jaar en voor jongeren tussen 13 en 15 jaar is er een cursus op maat (zie *Nuttige adressen blz. 22*).

#### *themalessen*

Waarom een autoluwe schooldag? Wat zijn de gevolgen van het autoverkeer op onze omgeving, op de luchtvervuiling, op onze gezondheid, op ons dagelijks leven? Wat is duurzame mobiliteit?

Op blz. 20 vind je in het hoofdstuk *Interessante leermiddelen* ongetwijfeld tips om de lessen scheikunde, aardrijkskunde, zedenleer, biologie... op de schoolmobiliteitsdag te kaderen in het thema.

#### *verkeerswandeling*

Vul de klassieke lessen verkeerseducatie eens aan met een *terreinverkenning*.

Maak vooraf duidelijke afspraken over hoe een groep zich op straat gedraagt en over de verschillende taken die de leerlingen meekrijgen:

- observatie,
- natekenen van verkeersborden,
- aanduiden van de looproute op een plattegrond,
- aandacht voor de gedragingen van de andere verkeersdeelnemers,
- de samenhang tussen bepaalde borden enzovoort.

Dit kan in de onmiddellijke omgeving van de school of in een andere buurt, bijv. in combinatie met een ontdekking van het *openbaar vervoer*. Een leuke variant is de zoektocht. Stel vragen en opdrachten op en laat de leerlingen spelenderwijs het Brusselse metro/tram/bus-net ontdekken. De Brusselse vervoersmaatschappij, MIVB, heeft een speciaal aanbod naar de scholen toe, met bezoeken en educatief materiaal (zie *Nuttige adressen blz. 22*).

Vanzelfsprekend kan je ook met de *fiets* op stap. In principe moet je voor minstens 2 begeleiders zorgen: iemand die aan de kop en iemand die aan de staart van het peloton rijdt. Gezien stadskinderen doorgaans weinig fietservaring hebben in het complexe stadsverkeer is 1 begeleider per 8 kinderen minimaal, 1 begeleider per 6 kinderen wenselijk.

Bereid de fietstocht voor in de klas. Maak een keuze van de vaardigheden die de leerlingen zullen uittesten in het verkeer. Bijvoorbeeld:

- je ruimte leren nemen als fietsers,
- een kruispunt op de veiligste manier oversteken,
- achterom kijken, je hand uitsteken en afslaan,
- een rond punt nemen,
- voorsorteren op een weg met meerdere baanvakken.

Leer de leerlingen dat ze steeds klaar en duidelijk moeten aangeven waar ze naartoe willen, dat ze bij een oversteekmanoeuvre moeten trachten oogcontact te maken met de andere weggebruikers.

Blijf onderweg even stilstaan bij onoverzichtelijke verkeerssituaties en leer de leerlingen de situatie te analyseren. Wie heeft voorrang? Waar moet je stoppen? Hoe oversteken? Overleg eventueel vooraf met Pro Velo over geschikte routes en aandachtspunten (zie *Nuttige adressen blz. 22*).

Tenslotte, wees op het ergste voorbereid. Een kit met herstellingsmateriaal is onontbeerlijk. Wil je zeker niets vergeten, raadpleeg de checklist van Pro Velo (zie *Nuttige adressen blz. 22*).

#### *muurkrant*

Laat de kinderen gedurende enige tijd prenten, foto's, tekeningen, artikels over verkeer verzamelen. Breng ze aan op een prikbord en ze zijn uitgangspunt voor een leergesprek over verkeer en verkeerstaal.

Stel de muurkrant tentoon op een plaats waar ook de andere leerlingen en ouders ze kunnen zien.

#### 4. Weetjes

Zich veilig in het verkeer gedragen, veronderstelt dat je de wegcode goed kent. De verkeersregels veranderen soms. Sommige situaties zijn niet zo duidelijk. En hoe moet een verkeersveilige schoolomgeving er uitzien? Hier enkele korte artikelen bruikbaar voor de schoolkrant of als informatie voor het personeel.

##### *veilig te voet naar school*

In de eerste plaats moet de *onmiddellijke omgeving van de schoolpoort* verkeersveilig ingericht zijn. Dit veronderstelt een oversteekplaats met een zebrapad (dit is echt het absolute minimum), liefst op rode achtergrond zodat het meer opvalt, opgehoogd zodat de auto's sowieso vaart moeten minderen en beter in staat zijn voorrang te verlenen aan overstekende voetgangers, en voorzien van verkeerslichten met drukknop, politiebewaking tijdens de schoolpiekuren

Daarnaast moeten ook de *voetgangersroutes naar school* veilig zijn. Dit veronderstelt een ononderbroken aaneenschakeling van comfortabele en veilige trottoirs (waarvan de wetgeving oplegt dat ze een minimale obstakelvrije loopbreedte van 1,5 m hebben) en veilige oversteekplaatsen. Daar wringt vaak het schoentje: auto's staan te dicht bij de hoek geparkeerd zodat de zichtbaarheid voor kinderen die wensen over te steken gehinderd wordt, maar zodat ook de kinderen zelf niet meer zichtbaar zijn voor aankomende automobilisten. Remedie: verdikkingen van de trottoirs aan de kruispunten, voorzien van een boom of paaltjes zodat er ook geen auto's op kunnen staan. Aan haltes van openbaar vervoer, ter hoogte van belangrijke bestemmingen zoals bibliotheek, sporthal, kerk, feestzaal, en op veelgebruikte looproutes moeten de oversteekplaatsen voorzien zijn van zebrapaden.

##### *oversteekplaatsen met verkeerslichten*

Vaak bevinden zich aan de oversteekplaats voor de school verkeerslichten met drukknop. Ben je als voetganger verplicht om de drukknop te gebruiken en op groen te wachten om over te steken? En wat als de lichten defect zijn? We hebben informatie ingewonnen bij het Belgisch Instituut voor Verkeersveiligheid.

Verkeerslichten moeten **altijd** gerespecteerd worden. Dit wil zeggen dat je als voetganger steeds op het groen "mannelij" moet wachten om over te steken, met of zonder aanvraagknop. Je bent dus verplicht om de drukknop te gebruiken.

In normale omstandigheden branden oranje knipperlichten op de plaats van het groene licht. Op dat ogenblik brandt er voor de voetgangers die willen oversteken

een rood "mannetje". Dan druk je op de knop en wacht je tot het rood wordt voor de auto's en het groene "mannetje" aanknipt.

Wanneer de verkeerslichten defect zijn, brandt het middenste oranje knipperlicht. Op dat ogenblik brandt er voor de voetgangers geen "mannetje" - niet rood, niet groen - en geldt de voorrang voor voetgangers op het zebrapad. Maar wees dan wel extra-voorzichtig. De autobestuurders merken vaak niet dat de lichten defect zijn. Het verschil tussen een normaal knipperlicht (onderaan) en een defectsituatie (midden) valt niet erg op. Ze kunnen dan ook verrast worden als je je voorrang neemt.

Het kan ook gebeuren dat de verkeerslichten helemaal niet werken en er geen enkele lamp brandt; bijvoorbeeld bij een stroompanne. Ook dan heb je als voetganger voorrang op het zebrapad. Ook dan is extra-voorzichtigheid aangewezen.

Voor meer info rond verkeersveiligheid: [www.bivv.be](http://www.bivv.be) of tel 02 244 15 05.

#### *gemachtigde opzichters*

Leerkrachten of ouders die groepen leerlingen te voet begeleiden, hebben niet de bevoegdheid om het verkeer stil te leggen door vooraf plaats te nemen op de rijbaan. Daarvoor moeten ze "gemachtigd opzichter" zijn, dit wil zeggen: meerderjarig zijn, een korte opleiding bij de gemeentepolitie volgen, en door de burgemeester daartoe worden gemachtigd.

Bij het uitoefenen van hun taak zijn ze verplicht gebruik te maken van een reflecterend stopbordje én van een driekleurige armband (met de naam van de gemeente) rond de linkerarm. Hun bevoegdheid is beperkt tot het verkeer stilleggen om kwetsbare weggebruikers - een groep kinderen, scholieren, bejaarden of gehandicapten - te laten oversteken. Ze mogen dus niet het verkeer regelen. Dat is de taak van de politie, die dus wenselijk blijft op gevaarlijke, complexe plaatsen.

Het Belgisch Instituut voor Verkeersveiligheid heeft een gedetailleerde brochure "De gemachtigde opzichter": tel 02 244 15 05, [info@bivv.be](mailto:info@bivv.be), [www.bivv.be](http://www.bivv.be).

## 5. Alle dagen zonder auto, werken aan een schoolvervoerplan

### *Wat is een schoolvervoerplan*

Een schoolvervoerplan is het geheel van maatregelen die door de directie en inrichtende macht, de leerkrachten, de leerlingen en hun ouders en tenslotte de gemeente, samen worden genomen om het aandeel zelfstandige verplaatsingen van leerlingen in het totale verplaatsingspakket naar school te doen toenemen en dus het aantal gereden autokilometers te doen afnemen.

Het gaat dus om een structurele aanpak waarbij school en overheid samen een steentje bijdragen:

de school door voor milieuvriendelijker verplaatsingen te kiezen, de gemeente door knelpunten inzake verkeersveiligheid aan te pakken.

Het schoolvervoerplan bestaat uit 3 delen:

#### onderzoek

Dit is het **analytische deel** van het plan: zicht krijgen op

- de huidige verplaatsingen: met welk vervoermiddel, langs welke route... via een verkeersenquête (zie blz. 6),
- het bestaande vervoersaanbod: welke voorzieningen zijn er voor voetgangers, fietsers, openbaar vervoer, autoverkeer?
- en de leemte tussen beide, namelijk de problemen en knelpunten.

#### actieplan

Dit is het pakket aan **maatregelen** die voorgesteld worden om

- de vervoersvraag te beheersen (informatie over de alternatieven, educatie, sensibilisering...),
- het vervoersaanbod te verbeteren (schoolpooling organiseren, kiss & ride...);
- de infrastructuur aan te passen en de veiligheid te verhogen.

#### permanente evaluatie en bijsturing

De impact van de maatregelen wordt in kaart gebracht waarna een bijsturing kan volgen. Aangezien een schoolbevolking regelmatig vernieuwt, is een schoolvervoerplan niet eenmalig, doch is dit verankerd in de schoolwerking.

Voor grote scholen en schoolcomplexen is een geïnformatiseerde verwerking van de gegevens aan te raden. Er bestaan speciale programma's, ontwikkeld door organisaties die ervaring hebben op het terrein, Taxistop en Traject (zie *Nuttige adressen* blz. 22).

## 6. Interessante leermiddelen en nuttige publicaties

### educatief materiaal

Het *Belgisch Instituut voor Verkeersveiligheid* (BIVV) is sinds jaar en dag de autoriteit op vlak van verkeerseducatie. Jaarlijks geeft het BIVV een catalogoog uit van het beschikbare educatieve materiaal.

BIVV, Haachtsesteenweg 1405 - 1130 Brussel, tel 02 244 15 11, fax 02 216 43 42, info@bivv.be, www.bivv.be.

*NME-Link* (Natuur- en Milieu-educatie in Brussel) heeft een netwerk tot stand gebracht van organisaties die op vlak van verkeers- en mobiliteitseducatie Brusselse scholen begeleiden. In 2002 lopen pilootprojecten in 3 buurten.

NME-Link, Koningsstraat 171 bus 3 - 1210 Brussel, tel 02 209 16 32, fax 02 209 16 31, info@nme-link.be, www.mobilie.be.

De *Vlaamse Stichting Verkeerskunde Stuurgroep Onderwijs* heeft in 2400 een overzicht gemaakt van zijn educatief aanbod op vlak van verkeers- en mobiliteitseducatie. Van de basisschool tot het hoger onderwijs is aangepast lesmateriaal beschikbaar.

Vlaamse Stichting Verkeerskunde, H. Consciencestraat 1 - 2800 Mechelen, tel 015 440 921, fax 015 440 880, vsv@online.be, www.verkeerskunde.be.

*Traject* heeft ervaring met het ontwerpen en begeleiden van bedrijfs- en schoolvervoerplannen. Voor de 10-14 jarigen hebben ze een "Lessenpakket Verkeers- en Mobiliteitseducatie" uitgegeven, een aanvulling bij hun "Handboek Schoolvervoerplan".

Traject, Wolvengracht 28 bus 1 - 1000 Brussel, tel 02 201 15 95, traject@traject.be, www.traject.be.

### bibliografie

Langzaam Verkeer, J.P. Minckelersstraat 43 A - 3000 Leuven, tel 016 23 94 65, fax 016 29 02 10, [LV@langzaamverkeer.be](mailto:LV@langzaamverkeer.be), [www.langzaamverkeer.be](http://www.langzaamverkeer.be), is de autoriteit in Vlaanderen op vlak van campagnes voor een betere schoolmobiliteit. Ze hebben diverse brochures uitgegeven, weliswaar vanuit een Vlaamse context maar toch inspirerend en informatief:

*Autovrije schooldagen* (2001).

*Anders naar school. Een werkboek over vervoermiddelen en routes van en naar school* (1997).

*Schoolvervoerplan*.

*Fietspoolen*. Informatieve video en handleiding voor het opstarten van fietspools.

*Schoolroutes en schoolomgevingen*, uitgegeven door Het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - Departement LIN -AWV - afd. Verkeerskunde, 1998, tel 02 553 78 02, fax 02 553 78 05.

*Een technische brochure met methodiek om schoolroutes te detecteren, om problemen in kaart te brengen, om verkeersveilige schoolomgevingen te ontwerpen.*

*Handboek Schoolvervoerplan*, uitgegeven door Traject, Maria-Hendrikaplein 65 c - 9000 Gent, tel 09 242 32 80, fax 09 242 32 29, traject@traject.be, www.traject.be.

*Handleiding voor verkeerseducatieve routes in de schoolomgeving*, uitgegeven door Vlaamse Stichting Verkeerskunde, H. Consciencestraat 1 - 2800 Mechelen, tel 015 440 921, fax 015 440 880, vsv@online.be, www.verkeerskunde.be.

*Werkboek Mobiliteit Her-zien*, een initiatief van het Fonds Leefmilieu, gerealiseerd door Bral, Zaterdagplein 13 - 1000 Brussel, tel 02 217 56 33, fax 02 217 06 11, annemie@bralvzw.be, www.bralvzw.be.

## 7. Nuttige adressen

---

### *Ministerie van het Brussels Gewest*

Bestuur voor Uitrustingen en Vervoer, Dienst Verplaatsingsbeleid  
CCN - Vooruitgangstraat 80 bus 1 - 1030 Brussel, tel 02 244 19 24, fax 02 244 15 10,  
mdoyen@mbhg.irisnet.be.

Minister van Verkeer en Openbare Werken  
Louizalaan 54 - 1050 Brussel, tel 02 517 13 33, fax 02 511 50 83,  
jevenepoel@chabert.irisnet.be.

Staatssecretaris voor Mobiliteit  
Louizalaan 54 - 1050 Brussel, tel 02 517 12 84, fax 511 54 64,  
cleonard@delathouwer.irisnet.be.

### *Contactpersonen in de gemeenten*

De lijst is verkrijgbaar bij Bral, tel 02 217 56 33, annemie@bralvzw.be of op  
www.bralvzw.be.

### *Bral - Brusselse Raad voor het Leefmilieu*

Zaterdagplein 13 - 1000 Brussel, tel 02 217 56 33, fax 02 217 06 11,  
annemie@bralvzw.be, [www.bralvzw.be](http://www.bralvzw.be).

### *Inter-Environnement Bruxelles*

Zuidstraat 165 - 1000 Brussel, tel 02 223 01 01, fax 02 223 12 96, david.spileers@ieb.be.

### *Pro Velo*

Londenstraat 15 - 1010 Brussel, tel 02 502 73 55, fax 02 502 86 41, info@provelo.be,  
www.provelo.be. De educatieve cel is rechtstreeks bereikbaar op tel 02 517 17 69,  
b.verheyden@provelo.be.

### *Cyclo*

Vlaamsesteenweg 85 - 1000 Brussel, tel 02 513 95 55, fax 02 513 95 55,  
isolde.be@cyclovzw.be.

### *Maatschappij voor Intercommunale Vervoer te Brussel (MIVB)*

voor algemene informatie: Gulden Vlieslaan 15 - 1050 Brussel, tel 02 515 24 21, fax 02  
515 32 85, [molkauf@mivb.irisnet.be](mailto:molkauf@mivb.irisnet.be), [www.mivb.be](http://www.mivb.be).

voor informatie betreffende bezoeken en educatief aanbod: tel 02 515 24 64,  
denayerv@mivb.irisnet.be.

### *De Lijn Vlaams-Brabant*

Martelarenplein 19 - 3000 Leuven, tel 016 31 37 11, fax 016 31 37 12, vlbrab@delijn.be,  
[www.delijn.be](http://www.delijn.be).

### *TEC Waals-Brabant*

Place Henri Berger 6 - 1300 Wavre, tel 010 23 53 53, fax 010 23 53 10,  
infotec@tecbw.com.

### *Langzaam Verkeer*

J.P. Minckelersstraat 43 A - 3000 Leuven, tel 016 23 94 65, fax 016 29 02 10,  
[LV@langzaamverkeer.be](mailto:LV@langzaamverkeer.be), [www.langzaamverkeer.be](http://www.langzaamverkeer.be).

### *Taxistop*

Wolvengracht 28 bus 1 - 1000 Brussel, tel 070 22 22 92, fax 02 223 22 32,  
info@taxistop.be, [www.taxistop.be](http://www.taxistop.be).

### *Traject*

Maria-Hendrikaplein 65 c - 9000 Gent, tel 09 242 32 80, fax 09 242 32 29,  
traject@traject.be, [www.traject.be](http://www.traject.be).

### *Rode Kruis*

Vleurgatsesteenweg 98 - 1050 Brussel, tel 02 344 19 18, fax 02 344 59 54,  
jeugd.rode.kruis@redcross-fl.be.

Verantwoordelijke uitgever:

**Bral - Brusselse Raad voor het Leefmilieu**

Zaterdagplein 13 - 1000 Brussel

tel 02 217 56 33 - fax 217 06 11

annemie@bralvzw.be

www.bralvzw.be

Copyright : Overname van artikelen is gewenst mits bronvermelding.

Wettelijk depot: D/1969/2002/02